

Helen Fulton och Sif Ríkharðsdóttir (red.). *Charlemagne in the Norse and Celtic Worlds*. Bristol Studies in Medieval Cultures. Cambridge: D.S. Brewer, 2022. 260 s. med bibliografi och index. (Tre kartor över de nordiska länderna, Irland och Wales åtföljer bokens text och ett fotografi av början av *Karlamagnús saga* i handskriften GKS 1002 fol. (från 1667).)

Charlemagne in the Norse and Celtic Worlds är det femte bandet i en serie om sju böcker som behandlar berättelser om kejsar Karl den Store (Karlamagnús) i det medeltida Europa. Böcker har tidigare publicerats om berättelser om kejsaren i Spanien, England, Tyskland och Nederländerna, samt på medeltida latin. Berättelserna finns i episka dikter, höviska riddarromaner, krönikor och pseudokrönikor, men det hänvisas till dem på betydligt flera ställen i både världsliga och kyrkliga skrifter. Karl den Store sågs som *pater Europae*, som Marianne Ailes och Philip E. Bennett, som leder projektet, beskriver i sin allmänna introduktion till det.

Boken *Charlemagne in the Norse and Celtic Worlds* innehåller fem artiklar om legender om Karl den Store och deras mottagande i Norden, skrivna av sex författare, och ytterligare fem av lika många författare om legender om kejsaren på Irland och i Wales. Dessutom skriver redaktörerna Helen Fulton, professor i medeltida litteratur vid University of Bristol, och Sif Ríkharðsdóttir, professor i litteratur vid Islands universitet, en relativt utförlig introduktion till artiklarna. Där säger redaktörerna bl.a. följande om ämnet i artiklarna:

What is new about our book is its comprehensive account of the Carlemagne legends in Irish, Welsh, and Norse, brought together here for the first time, and our perspectives on textual criticism applied to borrowed texts with several cognates. [...] Instead of a literary-critical approach based on comparisons of themes and characters, we consider the cultural and political consequences of the circulation of common stories in different linguistic environments. (2–3)

Artiklarna handlar alltså om spridningen av berättelser om Karl den Store inom de nordiska och keltiska språkområdena och vad som låg bakom att de översattes och tolkades eller refererades till där.

Det skrevs mycket mer om Karl den Store i Norden än på Irland och i

Bragason, Úlfar. 2024. Rec. av Helen Fulton och Sif Ríkharðsdóttir (red.). *Charlemagne in the Norse and Celtic Worlds*. *Scripta Islandica* 74: 108–110.

© Úlfar Bragason (CC BY)
DOI: 10.33063/diva-524130

Wales, särskilt i Norge och på Island. Detta nordiska intresse kan spåras tillbaka till kung Hákon Hákonarsons regeringstid 1217–1263, då många *chansons de geste* översattes till prosa och anpassades till Norge. Det är inte känt om dessa dikter, med anknytning till Karl den Store och hans kämpar, översattes var för sig, men nu finns detta material bevarat i ett samlingsarbete som återger berättelsen i kronologisk ordning. *Karlamagnús saga* finns bevarad i två versioner, A och B, som vanligtvis ses som två stadier i översättningen av materialet, där fler element tillkom så småningom i samlingen. Ett liknande verk skapades i Wales, men där var materialet av betydligt mindre omfattning, och det utgjordes av en översättning av tre franska *chansons de geste* och *Historia Karoli Magni et Rotholandi* från latin. Dessa översättningar eller bearbetningar är från 1200-talet och början av 1300-talet och tros vara relaterade till korstågen. *Karlamagnús saga* består däremot av tio delar, varav några är översättningar av *chansons de geste*, men det är osäkert om andra är översättningar från franska och latin eller om de är originalkompositioner på norrönt. Åsikterna går isär om huruvida *Karlamagnús saga* kan hänföras till sekulära idéer om landvinning och landsstyre eller till idéer om Karl den Stores missionsarbete.

Den svenska berättelsen om *Karl Magnus* och den danska *Karl Magnus Krønike* anses båda vara från 1400-talet och de berättar mycket mindre om Karlamagnús än hans historia på västnordiskt språk. De verkar vara relaterade till politiska idéer i Sverige och Danmark. Den irländska bearbetningen av berättelser om Karl den Store ska däremot ha religiösa rötter och härröra från senmedeltiden.

Även om dessa berättelser skiljer sig åt i sin omfattning, och även om de sannolikt har olika ursprung och har fått olika mottagande, får det inte glömmas bort att de i viss mån kan ha uppstått från en önskan från dem som översatte och bearbetade dem, läste och lyssnade på dem, om berättelser om förfluten tid, om landvinningar och erövringar, missionsarbete, korståg och Karl den Stores och hans krigares heroiska bedrifter.

Det är mycket som är känt om de texter som diskuteras i boken, men mycket är fortfarande okänt. Författarna diskuterar varthän forskningen om texterna har kommit och delar åsikter om deras spridning och mottagande. Skillnader mellan översättningar och bearbetningar och skillnader i reception och texttradering vittnar om avsikterna och målen hos dem som sammanställt texterna, vare sig det har varit av litterära, politiska eller ideologiska skäl. Men de visar intresse för Karl den Store och hans riddare under senmedeltiden i de nordiska och keltiska språkområdena.

Redaktörerna har var sin artikel i boken. Sif Ríkharrðsdóttir kallar sin

artikel ”The Norse Roland in Context”. I den diskuterar hon specifikt översättningen av *Chanson de Roland* till norrönt språk, den som utgör del åtta i *Karlamagnús saga*, den så kallade *Rúnzivals þáttr*. I sin artikel, ”Charlemagne in Wales: Imperialism in Medieval Welsh Poetry”, behandlar Helen Fulton sedan hänvisningar till Charlemagne i walesisk hovpoesi från mitten av 1300-talet till slutet av 1400-talet. Samtliga artiklar i boken är välskrivna och mycket informativa om spridningen av berättelser om Karl den Store i Norden, på Irland och de brittiska öarna.

Man får dock inte glömma att texterna är ”flytande” texter – de förvandlas samtidigt som de sprids. Det är därför värt att uppmärksamma artikeln av Héléne Tétrel, professor i fransk medeltidslitteratur vid universitetet i Rouen. Hon kallar sin artikel ”Unger’s *Karlamagnús saga*: A Modern Composition?” Tétrel diskuterar den norske forskaren C. R. Unger:s textutgåva av *Karlamagnús saga* som utkom i Christiania (Oslo) 1860 under titeln *Karlamagnús saga ok kappá hans: Fortællinger om Keiser Karl Magnús og hans jævnninger i norsk bearbeidelse fra det trettende aarhundrede*. Detta är den enda akademiska utgåvan av hela berättelsesamlingen hittills. Tétrel påpekar att *Karlamagnús saga* är en av få sådana berättelsecykel från medeltiden, där *chansons de geste* kopplas samman enligt en viss ordning, men litterära *cycle* blev vanliga i Frankrike redan på 1200-talet. A- och B-versionerna av berättelsen skiljer sig dock åt på flera sätt, och Ungers val och presentation av berättelsens innehåll är faktiskt

consistent with the method followed by copyist from the Middle Ages to the eighteenth century. For example, he organised the text, selected pieces, and discarded paragraphs and chose titles in a way that is largely comparable to what his predecessors did, and in this respect, he was faithful to the textual tradition of the *Karlamagnús saga* copyists before him. (94)

Det är tveksamt om Unger ska betraktas som författare till den version han låtit trycka. Men genom att göra det etablerade han sin version av berättelsens texter som tidigare hade varit ”flytande” i avskrifter. Den som läser Ungers textutgåva måste ha detta i åtanke och noggrant bekanta sig med förordet till hans verk.

Úlfar Bragason

Háskóli Íslands

Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum

ORCID iD 0000-0001-6872-752X